

Životné prostredie

REVUE PRE TEÓRIU A STAROSTLIVOSŤ O ŽIVOTNÉ PROSTREDIE

ROČNÍK 54

1/2020

Inštitucionalizácia starostlivosti o životné prostredie

Životné prostredie nás neustále obklopuje, nie je to vec a nedá sa ani vyrobiť. Je ním krajina – geosystém – ako komplexná entita, ktorá má svoju štruktúru, svoje prvky a ich vzájomné vzťahy.

Čo a kto vlastne ovplyvňuje stav tohto komplexného systému, uvedomujeme si, ako vlastne dochádza k ovplyvňovaniu jeho stavu? Sú tri významné okruhy ľudskej činnosti, ktoré majú naň fyzický vplyv: odber materiálu z tohto systému – ťažba, výrub, kosenie, žatva; vnášanie materiálu, najmä cudzorodého – haldy, odpady, znečisťujúce látky; ako aj vytváranie cudzorodých fyzikálnych polí – žiarenie, hluk, teplo. Takže je to jednoduché, ak chceme zachovať ideálny stav životného prostredia, stačí zregulovať tieto činnosti.

Lenže tieto činnosti vykonáva množstvo subjektov, počnúc nami samými až po najväčšie fabriky, elektrárne a zaoceánske lode. Na ustrázenie činností všetkých týchto subjektov sú nevyhnutné regulačné opatrenia: obmedzenie činností, usmernenie ich fyzického vplyvu a nakoniec aj zmiernenie ich negatívneho dopadu. Žiaľ, táto regulácia sa dá dosiahnuť dobrovoľne, jednoduchým apelom na environmentálne vedomie a len v obmedzenej miere, preto je nevyhnutné vytvoriť systém inštitucionálneho zabezpečenia tejto regulácie. Tento systém môžeme charakterizovať ako starostlivosť o životné prostredie.

Čo všetko patrí na Slovensku do inštitucionálneho zabezpečenia? Hneď treba zdôrazniť, že ministerstvo životného prostredia, ani úrady, ani organizácie, dobrý stav životného prostredia „nevyrábajú“, nemajú naň fyzický vplyv. „Vyrábajú“ len regulatívy a dbajú o ich dodržiavanie. Okruh činností inštitucionalizácie je zložitý, má niekoľko významných prvkov. Za rozhodujúce štádium možno považovať tvorbu zákonov a iných predpisov a noriem, ktoré sú záväzné pre každého, vrátane sankcií za ich nedodržanie. Táto činnosť pripadá predovšetkým Ministerstvu životného prostredia SR. Aby sa účinné zákony mohli vytvárať, sú potrebné vedecké a odborné poznatky, ich tvorba je úlohou odborných organizácií, za ktorými musí stáť veda a výskum.

Aby sa dal stav životného prostredia kontrolovať a riadiť, sú potrebné monitorovacie systémy, na ktoré boli zriadené odborné organizácie. V rezorte životného prostredia na Slovensku sú to Výskumný ústav vodného hospodárstva, Slovenský hydrometeorologický ústav, Štátna ochrana prírody SR so správami národných parkov a chránených krajinných oblastí. Na dodržiavanie zákonov a regulované usmerňovanie činností sú potrebné centrálné, regionálne a miestne orgány štátnej správy, ktoré zabezpečuje Slovenská inšpekcia životného prostredia so svojimi oblastnými pobočkami, ako aj miestne orgány životného prostredia, v súčasnosti ako odbory životného prostredia úradov všeobecnej štátnej správy a obcí. Osobitné postavenie má starostlivosť o racionálne využívanie vôd, na čo sa zameriavajú štátne podniky, ako je Slovenský vodohospodársky podnik, š. p., a Vodohospodárska výstavba, š. p. No a nakoniec nezabúdajme ani na významnú snahu rezortu životného prostredia o zvyšovanie environmentálneho vedomia cez svoje špecifikované organizácie: Slovenské banské múzeum, Slovenské múzeum ochrany prírody a jaskyniarstva, Zoologickú záhradu v Bojniciach. Osobitné postavenie má Slovenská agentúra životného prostredia, ako strešná organizácia, ktorá prekrýva mnoho činností z oblasti environmentálnej výchovy, informatizácie, spravodajstva, medzinárodnej spolupráce, spolupráce s mimovládnu sférou a popularizácie výsledkov.

László Miklós

Obsah

J. Klinda: Vývoj inštitucionalizácie starostlivosti o životné prostredie na Slovensku.....	3
L. Miklós: Vznik Slovenskej komisie pre životné prostredie a jej transformácie.....	13
E. Greschová: Storočnica štátnej ochrany prírody na Slovensku (1919 – 2019).....	17
D. Šubová: Deväťdesiate výročie založenia Slovenského múzea ochrany prírody a jaskyniarstva v Liptovskom Mikuláši.....	27
J. Ďurďovičová: Úlohy a ciele Slovenskej inšpekcie životného prostredia.....	40
M. Rimarčíková: Sedemdesiat rokov existencie Výskumného ústavu vodného hospodárstva.....	50
I. Kureková: Slovenská agentúra životného prostredia – odborná základňa rozvoja starostlivosti o životné prostredie.....	55

Aktuality

D. Lieskovská: Index článkov publikovaných v časopise Životné prostredie v roku 2019.....	62
--	----

The Environment

REVUE FOR THEORY AND CARE OF THE ENVIRONMENT

VOLUME 54

1/2020

Popularisation of Environmental Science

The environment is not an object, it cannot be produced and it remains all around us. The environment involves the landscape as a geosystem, as a complex entity that has unique structural elements and their inter-relationships. What and who actually influences the state of this complex environmental system? However, do we realise how its state is actually affected? We must consider the following important areas of human activity which have the greatest impact on environmental quality: the collection of material from this system including mining, excavation, mowing and harvesting; the material input with production of vast amounts of waste and pollutants and the physical aspects that endanger the environment especially radiation, heat and noise. The solution seems simple. We must just regulate all these activities to create and maintain an environmental dream state.

These activities, however, are performed by a great number of entities, from individuals to the largest factories, power plants and ocean-going ships, and strict regulatory measures are required to control their activities. These include limiting and directing their actions and mitigating their negative impacts. Unfortunately, this regulation can be voluntarily achieved only to a limited extent, by mere appeal to environmental awareness, so it is essential to create a system of institutes which can be defined as a care for the environment.

What does it include? Here, it must be emphasised that the Ministry of the Environment and the constituted authorities and organisations do not "produce" a good environmental state and they lack physical impact on it. They only "produce" regulations and control their observance. The institutes' range of activities is complex and includes several important elements. The most crucial of these are the formation of laws and other regulations and standards which are binding on everyone and contain sanctions for non-compliance. This is primarily in the competence of the Ministry of the Environment of the Slovak Republic. However, scientific and professional knowledge is also necessary to advice on good environmental laws, and this is the task of the professional organisations involved in science and teaching.

Competent professional organisations have been established to run the required monitoring systems and control and manage the state of the environment. The most proficient of these are the Research Institute of Water Management, the Slovak Hydrometeorological Institute and the State Nature Protection with its administration of national parks and protected landscape areas. In addition, central, regional and local governments also control legal compliance and regulate environmental activities. In the Slovak Republic, these come under the jurisdiction of the Slovak Environmental Inspectorate with its regional branches and under the local environmental authorities. These currently include the environmental departments of general state and municipal administration. Additional competence is supplied in the care for rational water use. This has special importance for Slovakia and it is under the expert control of state enterprises, such as the Slovak Water Management Enterprise and Water Management Construction. Significant efforts of the Ministry of the Environment are also apparent in the care of Slovak museums and botanical and zoological gardens. Here, the ministry increases environmental awareness through the Slovak Mining Museum, the Slovak Museum of Nature Protection and Speleology and the Zoological Garden in Bojnice town. Finally, the Slovak Environment Agency has the very special function of an 'umbrella' organisation. The agency covers many activities in environmental education through its provision of information, intelligence, cooperation with the non-governmental sphere, international cooperation and the popular publication of results in all these fields.

Contents

J. Klinda: History of the Institutionalization of Care for the Environment in Slovakia.....	3
L. Miklós: Establishment of the Slovak Commission for Environment and its Transformation.....	13
E. Greschová: The Centenary of State Nature Protection in Slovakia (1919 – 2019).....	17
D. Šubová: The 90 th Anniversary of the Slovak Museum of Nature Protection and Speleology in Liptovský Mikuláš.....	27
J. Ďurđovičová: Tasks and Objectives of Slovak Environmental Inspectorate.....	40
M. Rimarčíková: Seventy Years Existence of the Water Research Institute.....	50
I. Kureková: Slovak Environment Agency – Professional Basis of Environmental Development.....	55
News	
D. Lieskovská: Index of Articles Published in the Journal <i>Životné prostredie</i> in 2019.....	62